

Viorica
GORAȘ-POSTICĂ

dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din
Moldova

Natalia BERNAZ

gr. did. sup., Universitatea de Stat din Moldova

Educația interculturală – soluție de prevenire și diminuare a conflictelor

Rezumat: Autorii abordează problematica educației interculturale de manieră pragmatică, venind cu unele repere teoretice, secundate de parcurgerea analitică a unui scenariu aplicat într-un context pedagogic nonformal. Conflictelor cauzate de multiplele fațete ale diversității actuale pot fi prevenite și diminuate prin aprofundarea și extinderea demersurilor educaționale, adaptate la nevoile particulare. Pedagogia interculturală se dezvoltă în beneficiul individual și social comun, prin răspunsurile constructive la problemele cu care se confruntă educabilii pe tot parcursul vieții.

Cuvinte-cheie: cultură, educație interculturală, conflicte, diversitate, valori.

Abstract: The authors approach the issue of intercultural education in a pragmatic manner, coming up with some theoretical benchmarks, supported by the analytical course of a scenario applied in a non-formal pedagogical context. Conflicts caused by the multiple facets of today's diversity can be prevented and lessened by deepening and expanding educational approaches, adapted to particular needs. Intercultural pedagogy develops for the common individual and

social benefit, through constructive responses to the problems that learners face throughout their lives.

Keywords: culture, intercultural education, conflicts, diversity, values.

După cum se afirmă tot mai frecvent în diferite contexte, inclusiv cele pedagogice, diversitatea culturală nu este un prejudiciu, ci o realitate care trebuie valorificată în mediul școlar. Aceasta pune în prim plan nu numai problema apărării diferențelor, ci și a dialogului intercultural, care recunoaște că fiecare trebuie să contribuie la îmbogățirea experienței umane și că fiecare dintre ele este un efort de universalizare a unei experiențe particulare [Cf. 1].

Asistăm la realități, în care diferite grupuri socioculturale trăiesc într-un spațiu fizic comun, fără a-și propune sau a fi interesați/motivați în mod explicit să comunice și să coopereze. Societățile multiculturale au fost și sunt realități date, existente în care oamenii aparținând unor grupuri diferite intră în contact întâmplător atunci când situațiile concrete de viață o impun. Pluralismul moral și religios nu exclude existența unui set comun de valori și de principii care să întemeieze identitatea civică în spațiul fizicosocial respectiv. Toleranța reciproc dezvoltată

de către grupurile implicate este, de cele mai multe ori, una de tip pasiv. Rezultă că sunt mai multe culturi/subculturi existente în același spațiu, același mediu, fără a avea conflicte evidente, dar și fără a dezvolta relații permanente, consistente și constructive.

Interculturalitatea implică înțelegerea, aprecierea și valorizarea culturii proprii, la care se adaugă respectul bazat pe o informare autentică și pe construirea curiozității față de cultura etnică, religioasă ș.a.m.d. a celuilalt. Aceasta este un proces apărut la intersecția dintre culturi, nefiind un scop în sine, dar care poate deveni o finalitate atunci când sunt sesizate transformările nefirești sau comportamentele/conflictele nefaste la acest nivel de interferență a culturilor.

În contextul educației interculturale (EIC) este necesar, după noi, să dezvoltăm o adevărată „luptă” cu toate stereotipurile, prejudecățile, care, mai devreme sau mai târziu, generează discriminarea. Or, educația interculturală nu se referă doar la cunoașterea limbilor străine, a unor tradiții și obiceiuri, ea vizează, în primul rând, valori perene, precum toleranța, respectul, acceptarea, empatia și incluziunea.

Desoari, adulții sunt cei care răspândesc *semințele* stereotipurilor, discriminării prin simple discuții și manifestări de atitudini în prezența copilului, în care își permite să generalizeze, sau chiar să eticheteze pe cineva din colegii lui, bazându-se pe experiențele trăite cândva. Nici nu ne dăm seama cât de mult influențează acest fapt asupra formării imaginii despre lumea înconjurătoare, despre atitudinea față de cei din jur, față de sine însuși/însuși. Or, primii pași, cei mai importanți, pe arealul interculturalității, copilul îi face în familie. Din aceste considerente, un obiectiv prioritar al școlii contemporane, din opera mare a *pedagogizării* părinților, trebuie neapărat să conștientizăm din educația interculturală/educația pentru înțelegerea și valorizarea diversității. Organizarea unor activități de conștientizare a importanței educației interculturale pentru părinți este crucială, deoarece ajută la crearea unui mediu școlar mai incluziv și mai primitor pentru elevii din medii diverse. Oferind părinților o oportunitate de a învăța despre educația interculturală, aceștia pot înțelege mai bine provocările cu care se pot confrunta copiii lor, pentru a-i sprijini în procesul de învățare și dezvoltare. Crearea unui mediu școlar incluziv și prietenos necesită un efort de colaborare între părinți, profesori și elevi. Prin organizarea unei activități de conștientizare a părinților a importanței educației interculturale, școlile pot implica părinții în procesul de promovare a diversității și incluziunii, în sensul cel mai cuprinzător posibil.

Cercetările privind educația parentală arată că părinții care susțin copiii lor și îi supraveghează în mod rezonabil au mai multe șanse să aibă copii competenți din punct de vedere social. Competențele sociale, din

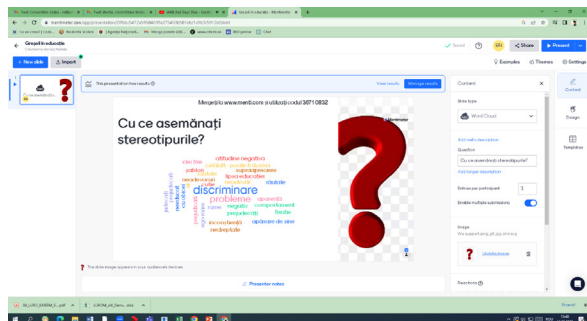
care face parte și competența interculturală, include încrederea, independența, responsabilitatea și realizarea, în baza unor drepturi și șanse egale. Nivelul scăzut de sprijin parental poate genera o stimă de sine scăzută, devianță și comportamente riscante.

Promovarea înțelegerii și empatiei, instruirea părinților în domeniul EIC îi va ajuta să înțeleagă provocările cu care se pot confrunta copiii/tinerii din medii culturale diferite, dezvoltându-și empatia față de aceștia, față de familiile lor și promovând un mediu școlar favorabil și incluziv.

O modalitate eficientă, în acest sens, ar fi ședințele cu părinții, care au drept scop sensibilizarea acestora față de problematica analizată mai sus. În acest sens, vom prezenta în continuare o secvență de scenariu al unei ședințe cu părinții cu genericul *Stereotipuri, prejudecăți și discriminare*, desfășurată recent cu un grup mixt de părinți, studenți la masteratul de profesionalizare *Management educațional*, de la Universitatea de Stat din Moldova (18 femei, cu vârste cuprinse între 25 și 57 de ani, provenite din medii rurale și urbane). Recunoaștem că acest generic a fost ales, fiind influențate și de excursia, realizată împreună cu elevii, la Aushwitz și Aushwitz-Birkenau, lagărul de exterminare al evreilor din timpul celui de-al II-lea război mondial situat în Polonia (în cadrul proiectului „Holocaust”, care se desfășoară în liceul *Da Vinci* din Chișinău în fiecare an). Ne întrebam în mod firesc după acea vizită: Care sunt rădăcinile acestor atrocități? Ce i-a făcut pe oameni să devină mai răi decât fiarele? Răspunsul, în viziunea noastră, ar fi multiplu – istoricii ar argumenta din punctul lor de vedere, psihologii, sociologii din altul... considerăm că aceste orori pot apărea atunci când o națiune se consideră mai presus decât altele, dar și lipsa totală a educației interculturale, a promovării valorilor general-umane, neglijarea drepturilor omului, indiferent de rasă, religie, sex sau etnie. S-a întâmplat atunci..., dar continuă și acum, spre marele nostru regret. Anume din această cauză educația interculturală trebuie să treacă ca un fir roșu prin activitatea educațională de la cea mai fragedă vârstă și până la senectutea târzie. Conflictele cauzate de numeroasele fațete ale diversității au fost dintotdeauna și este firesc să apară; așadar, misiunea educatorilor, în cazul nostru vorbim despre părinți și profesori, este să provocăm educabilii să caute soluții constructive, pașnice, care le-ar oferi lecții prețioase de viață, prin manifestare de respect și toleranță și obținerea unui câștig reciproc, în ultimă instanță.

Evocare. Ședința cu părinții *Stereotipuri, prejudecăți și discriminare* a început cu vizionarea unui scurt metraj cu titlul *Tripe and Onion Hungary...* [8]. La minutul 5.22 am oprit derularea și am cerut participanților să spună despre ce este acest film. Evident, unele păreri

s-au referit la faptul că „omul cu cravată” este eroul pozitiv și vizavi de el se impune admirație și respect. A continuat derularea filmului, iar finalul lui a demonstrat contrariul: omul cu cravată a fost cel care a sfidat regulile de bun simț împotriva umanității, intenționat sau nu. Din discuții, a urmat deducerea subiectului ședinței. Prin intermediul aplicației Mentimeter, am propus ulterior

părinților să lanseze cât mai multe cuvinte din câmpul lexical al cuvântului „stereotip”, obținând un organizator grafic generos și relevant.

Am discutat apoi despre norul de cuvinte apărut pe ecran și am stabilit care sunt uneori consecințele stereotipurilor.

Realizare a sensului. Este adevărat, oamenii sunt adesea identificați ca membri ai grupurilor, în funcție de cultura lor, convingerile lor religioase, originea sau caracteristicile lor exterioare, cum ar fi culoarea pielii lor, înălțimea, coafura sau îmbrăcămintea lor. Ținând cont de acestea, le-am propus părinților să aleagă cu cine ar dori să călătorească din cele două persoane de pe fotografiile de la ecran. Argumente multiple au fost aduse în favoarea tânărului, decizia alegerii fiind influențată de exteriorului tipului – drăguț, îngrijit, simpatic și chiar pare inteligent, bun la suflet (așa ne sugerează, în aparență, trăsăturile feței). O persoană a susținut că va ajuta bătrânul și îi va oferi bani,

Cu cine din acești doi oameni ați fi de acord să călătoriți într-un cupeu?

Ce v-a influențat decizia?

decizia alegerii fiind conchisă din experiența proprie anterioară, pe care a relatat-o cu afecțiune colegilor. Fiecare argument a fost plauzibil.

- Cine erau aceste două persoane?

Prima persoană nu este altcineva decât Josef Mengele (n. 16 martie 1911, Günzburg, Bavaria, Imperiul

German – d. 8 februarie 1979, Bertioaga, São Paulo, Brazilia), supranumit „Îngerul Morții”, medic german care, în calitate de căpitan SS, a inițiat și a condus odioasele „selecții” ale evreilor deportați din toată Europa pentru exterminarea (Endlösung der Judenfrage) lor de la Auschwitz-Birkenau. A efectuat experimente inumane pe deportați, mai ales pe cupluri de gemeni [5].

Persoana a doua este miliardarul Ion Țiriac (n. 9 mai 1939, Brașov), un fost jucător profesionist de tenis român, jucător de hochei pe gheață, și, actualmente, un influent om de afaceri în Germania, Spania și România. Avera lui este estimată aproximativ la 2,1 miliarde \$ SUA [6].

Evident, cei mai mulți au dat prioritate să călătorească după principiul alegerii aspectului exterior, dar povestea noastră nu s-a referit la aceasta. Scopul acestui exercițiu a fost să ne convingem că, oricum, suntem cumva influențați să ne facem o concluzie despre om, fără să comunicăm verbal sau nonverbal, măcar ceva cu el. Nimeni nu a încercat să presupună că ar fi necesar să comunici cu persoana pentru a-ți face o impresie.

Am conturat ce este, în viziunea psihologilor, stereotipul, prejudecățile, care, au ca efect discriminarea. A fost interesant momentul în care am realizat schimbul de idei, păreri despre stereotipurile răspândite despre noi ca națiune, care dintre ele reprezintă adevăr și care sunt bazate doar pe niște aspecte nejustificate. Care sunt stereotipurile pozitive și care sunt cele negative, efectele acestora asupra integrării armonioase în socium a unei persoane? [1-4].

Sensibilizant, în viziunea noastră, a fost și filmul „Ciocolata neagră”, un scurt metraj realizat de UNICEF România, în care subiectul central este discriminarea după principiul etniei în școală [7]. Concluziile lansate de părinți au fost cu adevărat valoroase, evidențiindu-se traumele cauzate de conflictele interetnice, cu urme dureroase pentru întreaga viață.

Reflecție. Am realizat etapa de concluzii și generalizări prin intermediul platformei digitale Wordwall [8]. Astfel, am provocat părinții la unele confidențe: Ați fost vreodată victime ale discriminării sau ale stereotipurilor? Cum să ne ajutăm împreună copiii să fie cu mintea deschisă, lipsită de prejudecăți și de stereotipuri? Deoarece am avut părinți ai copiilor de grădiniță, ai elevilor mici, dar și a preadolescenților și adolescenților, soluțiile propuse au fost multe, toate având amprenta contextuală evidentă. Printre problemele semnalate de părinți s-au evidențiat relațiile conflictuale, de intoleranță din partea unor copii, pedagogi sau părinți, stigmatizarea, etichetarea unor copii, marginalizarea unor elevi cu anumite probleme, imposibilitatea de a comunica constructiv cu unii părinți, perpetuarea unor stereotipuri venite din anu-

mite familie ș.a.. Valorile prioritare deduse, necesare de educat copiilor și părinților în baza unor studii de caz relevante și, indirect, copiilor din instituțiile preuniversitare vizate, au fost: respectul, empatia, toleranța, egalitatea de gen, incluziunea școlară și socială, protecția copiilor ș.a. Toate acestea contribuie la edificarea unor competențe interculturale cu impact durabil, stringente pentru cetățeanul secolului 21, în general și pentru părinții generației Z, în special.

În concluzie: Educația interculturală este un proces de învățare care încurajează dialogul și înțelegerea între culturi diferite. Aceasta implică abordarea diversității culturale și a diferențelor/conflictelor culturale, interpersonale într-un mod pozitiv și constructiv. Importanța educației interculturale este dată de faptul că într-o lume din ce în ce mai interconectată, este esențial să înțelegem și să apreciem valorile și tradițiile altor culturi. Aceasta ne poate ajuta să dezvoltăm înțelegerea, respectul și toleranța pentru ceilalți și poate contribui la crearea unui mediu social mai armonios.

Printre avantajele cu impact durabil ale educației interculturale [Cf. 3-4], la care au subsemnat părinții, participanți la dialogul intercultural, menționăm:

- Promovează înțelegerea și respectul reciproc între culturi diferite – educația interculturală ne ajută să învățăm despre valorile și tradițiile altor culturi și să înțelegem mai bine valorile și perspectivele propriei culturi.
- Încurajează cooperarea și colaborarea – prin învățarea despre culturi diferite și modurile lor de viață, putem găsi oportunități de a lucra împreună pentru a rezolva probleme, conflicte comune și a construi un viitor mai bun.
- Facilitează dezvoltarea abilităților de comunicare – a învăța să comunici eficient cu oameni din culturi diferite ne ajută să ne cultivăm abilități de comunicare interculturală, care sunt esențiale într-o lume globalizată.
- Reduce stereotipurile și discriminarea – EIC poate ajuta la combaterea stereotipurilor și prejudecăților și la creșterea toleranței și a înțelegerii între oameni de diferite culturi.
- Contribuie la dezvoltarea unui mediu social mai armonios prin încurajarea acceptării, înțelegerii și respectului reciproc.
- Creează la părinți un spirit identitar și comunitar prin implicare responsabilă în educația copilului, conectându-se mai bine cu comunitatea școlară, dar și cu propriul copil.

Așadar, educația interculturală este esențială pentru a construi o lume mai bună și mai înțelegătoare. Prin învățarea despre diferite culturi și moduri de viață, putem înțelege mai bine punctele de vedere și perspectivele celorlalți și putem construi o lume mai

cooperantă, mai tolerantă și mai armonioasă în jurul nostru. Deosebit de important pentru noi, părinții au înțeles că au nevoie de educație, în general și de educație interculturală, în particular, pentru a fi mai eficienți în suportul oferit copiilor. Printre formele agreeate de aceștia și pe care le așteaptă ca inițiative de la instituțiile educaționale, remarcăm întâlnirile/ședințele de grup, inclusiv cele cu scop de consiliere, centrele de resurse pentru părinți/familii, buletinele informative, programele radio, vizitele la domiciliu, mentoratul, resursele de pe internet, grupurile de sprijin și literatura tematică. Conținutul acestor eforturi diferite variază substanțial, de la abordări de management al comportamentului până la perspective de îmbunătățire a relațiilor și rezolvare a conflictelor. Ceea ce au în comun programele educaționale însă este convingerea că părinții joacă un rol vital în dezvoltarea interculturală a copiilor și că este posibil să îi ajutăm pe ei să fie mai eficienți prin formare și educație. Grădinițele și școlile, în colaborare cu alți agenți comunitari, inclusiv cu autoritățile publice locale, urmează să acționeze mai mult și mai direcționat în acest sens. De fapt, cu îndemnuri specifice la acțiuni constructive acasă, la grădiniță/școală, în comunitate, am finalizat activitatea prezentată în mod detaliat, pe care o recomandăm și altor colegi, ca bună practică, cu efecte vizibile și, sperăm, de durată.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Educația interculturală. Pe: <https://www.scribgroup.com/educatie/educatie-civica/EDUCATIA-INTERCULTURALA-VALORIS3526.php>. (Accesat la 8.06.2023)
2. Goraș-Postică V. (coord.). Ghid metodologic și suport de curs. Educație interculturală pentru viitorii pedagogii. Chișinău: Centrul Educațional PRO DIDACTICA, 2020.
3. Repere ale educației interculturale. Consiliul Național al Tineretului din Moldova. Chișinău, 2013. Pe: <https://www.cntm.md/sites/default/files/Reperale-Educatiei-Interculturale.pdf>
4. Rus C., Neșțian-Sandu O., Bajka O. Ghid de educație interculturală, Institutul Intercultural, Timișoara, 2019.
5. https://ro.wikipedia.org/wiki/Josef_Mengele
6. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_%C8%9Airiac
7. <https://www.youtube.com/watch?v=UHHN-mYYQ1g>
8. <https://wordwall.net/resource/34849150/f/c4%83r/c3%a2me-de-cu-get-stereotip>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=CUk8njv-vFI&t=201s>